

Є. В. Жадан, кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри публічного права та приватного права
Університету митної справи та фінансів

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ІЗ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Метою статті визначено здійснення характеристики адміністративно-правових аспектів цифровізації діяльності із реалізації регіональної екологічної політики. Методологія дослідження полягає у використанні системи загальнофілософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, де основним методом дослідження виокремлено метод філософської діалектики. Визначено, що нормативно-правовою базою режиму забезпечення безпеки публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля є розгалужена сукупність законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, сучасний стан якої вимагає активізації процесів щодо систематизації законодавства задля досягнення належного рівня ефективності реалізації права на інформацію. Визначено доцільність розуміння під категорією «публічні інформаційні сервіси у сфері охорони довкілля» як певної сукупності спеціальних програмних засобів, що забезпечує доступ юридичних та фізичних осіб до загальнонаціональних та регіональних інформаційних систем органів державної влади та місцевого самоврядування з питань реалізації та захисту суб'єктивних публічних та приватних екологічних прав. До проблем цифровізації здійснення регіональної екологічної політики віднесено: 1) неналежний рівень взаємодії суб'єктів Державної системи моніторингу довкілля, що спричинює низьку ефективність збору екологічної інформації; 2) оприлюднення екологічної інформації на електронних реєстрах та сервісах у формі текстового файлу, що суперечить вимоги розміщення її у формі відкритих даних; 3) несвоєчасність оновлення публічної екологічної інформації, розміщеної на реєстрах та сервісах; 4) неповнота оприлюднення інформації про дані щодо справляння екологічного податку та інших загальнонаціональних платежів у сфері використання природних ресурсів тощо.

Ключові слова: нормативно-правове регулювання, правові відносини, раціональне використання природних ресурсів, регіональна екологічна політика, сталий розвиток.

Ye. V. Zhadan. Digitalization of regional environmental policy implementation activities: administrative and legal aspect

The purpose of the article is to characterize the administrative and legal aspects of the digitalization of activities for the implementation of regional environmental policy. The research methodology consists in the use of a system of general philosophical, general scientific and special scientific methods of cognition, where the method of philosophical dialectics is singled out as the main research method. It was determined that the legal basis of the regime for ensuring the safety of public information services in the field of environmental protection is an extensive set of legislative and sub-legislative legal acts, the current state of which requires the activation of processes related to the systematization of legislation in order to achieve the appropriate level of efficiency in the implementation of the right to information. The expediency of understanding under the category "public information services in the field of environmental protection" as a certain set of special software tools, which provides access of legal entities and individuals to national and regional information systems of state authorities and local self-government bodies on issues of implementation and protection of subjective public and private environmental rights. The problems of digitalization of the implementation of regional environmental policy include: 1) improper level of interaction of subjects of the State Environmental Monitoring System, which causes low efficiency of environmental information collection; 2) publication of environmental information on electronic registers and services in the form of a text file, which contradicts the requirement to place it in the form of open data; 3) untimely updating of public environmental information posted on registers and services; 4) incomplete publication of information on data on environmental tax and other nationwide payments in the field of use of natural resources, etc.

Key words: regulatory and legal regulation, legal relations, rational use of natural resources, regional environmental policy, sustainable development.

Постановка проблеми. Право людини на безпечне довкілля віднесено до прав, що забезпечують фізичне буття людини (ст. 293 Цивільного кодексу України), що є підставою для обґрунтування підходу, що одним із показників ефективності здійснення екологічної політики має визнаватися не лише стан забруднення довкілля та стан використання природних ресурсів, але і стан охорони здоров'я населення, що обумовлюється інноваційністю технологій виробництва, його екологізацією, побудови економіки замкненого циклу тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організаційно-правового забезпечення функціонування публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля є актуальною проблематикою та потребує звернення дослідницької уваги. Встановлення змісту системи публічних інформаційних сервісів здійснювалось в межах наукових публікацій ряду вітчизняних вчених, зокрема, необхідним є виокремити дисертацію І. О. Тищенкою «Електронні послуги у діяльності публічної адміністрації» (2015 р.), де вченою однією із перших ставилось питання необхідності нормативного врегулювання онлайн-форми надання

адміністративних послуг в цілому, і зокрема, у сфері охорони довкілля [1]. В подальшому здійснення узагальнення проблематики надання публічних послуг в цілому, і зокрема, публічних екологічних послуг відображено у докторській дисертації Є. О. Легези (2017 р.) [2]. У дисертації Г. О. Блінової на тему «Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: актуальні питання теорії та практики» (2019 р.) досліджуються питання виокремлення критеріїв для класифікації наявних інформаційних потреб приватної особи та здатності їх задовольнити в межах реалізації компетенції органів публічної адміністрації. Серед критеріїв класифікації системи інформаційного забезпечення потреб публічної адміністрації вченою виокремлюється: залежно від адміністративно-правового статусу інформаційні потреби центральних органів виконавчої влади та інформаційні потреби органів місцевого самоврядування; залежно від території поширення інформації виокремлюється інформаційні потреби локальні, внутрішньо національні, міжнародні; залежно від напрямів діяльності, на думку Г. О. Блінової виділяються потреби організаційні, кадрові, безпекові, фінансово-ресурсні, контрольно-наглядові [3, с. 33–35]. Встановлення змісту та структурно-логічної системи інформаційного забезпечення діяльності органів публічної адміністрації здійснено у дисертації А. Г. Чорноус, здійснену на тему «Адміністративно-правове регулювання Національної інформаційної інфраструктури України» (2020 р.) [4].

Проблематика встановлення змісту реалізації та захисту права людини на безпечне довкілля здійснювалась у наукових розробках В. П. Діхтієвського [5, с. 111–117], А.Ю. Барліта [6, с. 70–77], Ю. О. Легези [7]. Попри наявні наукові розробки питання функціонування публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля досліджувалися фрагментарно, що обумовлює практичну затребуваність та теоретичну цінність даної публікації.

Метою статті визначено здійснення характеристики адміністративно-правових аспектів цифровізації діяльності із реалізації регіональної екологічної політики.

Результати дослідження. Обґрунтування стратегічно важливого значення інформації та побудови системи e-government на рівні декларативної ідеї було проголошено у Декларації принципів «Побудова інформаційного суспільства: глобальна задача в новому тисячолітті». У Женевській декларації принципів 2003 року було проголошено такі засади функціонування інформаційного суспільства, як прозорість, гласність, публічність доступу до відомостей про результати діяльності органів виконавчої влади та місцевого самоврядування [8; 9, с. 482–502].

Забезпечення ефективності системи «e-government» у сфері охорони довкілля вимагає не лише створення умов доступності та прозорості інформаційного наповнення сервісів органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, але і створення умов для забезпечення їх безпеки у контексті дотримання вимог національної екологічної безпеки. До стратегічних документів, що одним із перших закріпили на національному рівні питання ефективності функціонування інформаційного суспільства в Україні є Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2008 р. № 14, де закріплено нагальність впровадження концепції e-government та доцільності розвитку і захисту національної системи публічних інформаційних сервісів [10].

Нормативним підґрунтям функціонування публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля в Україні є положення Закону України від 13.01.2011 р. № 2939-VI «Про доступ до публічної інформації» [11], Закону України від 1 червня 2010 року № 2297-VI «Про захист персональних даних» [12], а також ряд стратегічних програм, зокрема програмний документ, що встановлює Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки [13].

Питання класифікації публічних інформаційних сервісів здійснено у наукових розробках Ю. О. Легези, якою виокремлено за сферою застосування: публічні інформаційні сервіси, що надаються у сфері використання земельних ресурсів (державна реєстрація земельної ділянки; державна реєстрація меліоративної мережі; державна реєстрація обмежень у сфері використання земель; передача у власність (або користування) земельних ділянок сільськогосподарського призначення; надання відомостей про землі в межах територіальної громади; видача витягу з технічної документації з нормативної грошової оцінки земельних ділянок); публічні інформаційні сервіси у сфері використання водних ресурсів (надання експертного висновку щодо технічних умов на проведення інженерних робіт на землях водного фонду та об'єктах меліоративних систем; доступ до реєстру ліцензій на спеціальне водокористування) тощо [7; 14].

Впродовж останніх п'яти років ведеться активна діяльність із забезпечення створення дієвої системи публічних інформаційних сервісів, що результативно призвело до створення єдиної екологічної платформи «ЕкоСистема» [15], процедури ведення якої регламентуються відповідно до вимогам Постанови Кабінету Міністрів України від 11 жовтня 2021 р. № 1065 [15].

Єдина екологічна платформа «ЕкоСистема» – це загальнодержавна екологічна автоматизована інформаційно-аналітична система забезпечення доступу до екологічної інформації та її мережа, що забезпечує створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорону, захист інформації, а також електронну взаємодію між фізичними та юридичними особами, фізичними особами – підприємцями, суб'єктами надання адміністративних послуг, суб'єктами надання публічних (електронних публічних) послуг, центрами надання адміністративних послуг з метою отримання адміністративних та інших публічних (електронних публічних) послуг у сфері охорони навколишнього природного середовища [15].

В межах публічного інформаційного ресурсу «Екосистема» діє спеціальний інформаційний ресурс «Екозагроза». ЕкоЗагроза – це інформаційно-комунікаційна система, яка організаційно та функціонально складається з веб-сайту та мобільного додатка сервісу фіксації екологічних загроз на території України «ЕкоЗагроза», електронних кабінетів, реєстрів, геоінформаційного порталу, аналітичної платформи та забезпечує подання електронних звернень щодо виявлених випадків порушення вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища на території України.

Доступ до публічного інформаційного ресурсу «Екосистема» здійснюється через електронний кабінет користувача. Електронний кабінет користувача (далі – електронний кабінет) розуміється як компонент ЕкоСистеми, що забезпечує електронну взаємодію між фізичними та юридичними особами, фізичними особами – підприємцями, суб'єктами надання адміністративних послуг, суб'єктами надання публічних (електронних публічних) послуг, центрами надання адміністративних послуг.

Завданнями публічного інформаційного ресурсу «ЕкоСистема» [16] визначено: 1) забезпечення громадянам можливості реалізації своїх прав у частині вільного доступу до інформації про стан навколишнього природного середовища; 2) підвищення прозорості прийняття рішень органами державної влади, органами місцевого самоврядування та впровадження ефективного механізму запобігання корупції і посилення громадського контролю за використанням природних ресурсів; 3) забезпечення прозорого, рівного та швидкого доступу до послуг у сфері охорони навколишнього природного середовища; 4) створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорона, захист інформації про стан навколишнього природного середовища для можливості оперативного реагування, прогнозу, прийняття управлінських рішень, звітності та планування; 5) систематизація та переведення у цифровий формат інформації про стан навколишнього природного середовища; 6) інші завдання, визначені законодавством.

Доступ до публічного інформаційного ресурсу «Екосистема» відбувається через авторизацію за допомогою електронного цифрового підпису, або через систему «Дія». Задля забезпечення безпеки публічного інформаційного ресурсу «Екосистема» здійснюється багаторівнева процедура ідентифікація особи. Доступ до публічного інформаційного ресурсу «Екосистема» мають громадяни України.

Через систему «Екосистема» відбувається доступ до таких адміністративних послуг, як: транскордонне перевезення відходів, що включені до Зеленого переліку відходів; ліцензія на право провадження господарської діяльності з поводження з небезпечними відходами; декларація про відходи; затвердження та видача величин фонових концентрацій; коригування видів та обсягів викидів; зняття з державного обліку; додавання довіреної особи; реєстрація установки; видалення довіреної особи; внесення змін про установку; скасування реєстрації установки; внесення змін у дані оператора; дозвіл на викиди в атмосферне повітря; тест-СЕО; договір про надання послуг з проведення громадського обговорення в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля; тест-дозвіл на викиди (стаціонарні джерела).

Також через сервіс «Екосистема» можливим є доступ до державних природоресурсних реєстрів.

Через публічний інформаційний сервіс «Екосистема» є доступними такі реєстри та кадастри, як: перелік пестицидів і агрохімікатів, дозволених для використання; ліміти на спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природо-заповідного фонду загальнодержавного значення; перелік дозволів на транзитне переміщення не зареєстрованих в Україні генетично модифікованих організмів; перелік установ природо-заповідного фонду, що належать до сфери управління Міністерства екології та природних ресурсів України; інформація про організаційну структуру розпорядника інформації; доступ до реєстру юридичних осіб, що мають права здійснення екологічного аудиту; доступ до затверджених показників емісії викидів; реєстр договорів про оцінку впливу на довкілля; реєстр декларацій про відходи.

Висновки. Отже, нормативно-правовою базою режиму забезпечення безпеки публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля є розгалужена сукупність законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, сучасний стан якої вимагає активізації процесів щодо систематизації законодавства задля досягнення належного рівня ефективності реалізації права на інформацію. Визначено доцільність розуміння під категорією «публічні інформаційні сервіси у сфері охорони довкілля» як певної сукупності спеціальних програмних засобів, що забезпечує доступ юридичних та фізичних осіб до загальнонаціональних та регіональних інформаційних систем органів державної влади та місцевого самоврядування з питань реалізації та захисту суб'єктивних публічних та приватних екологічних прав.

Однак попри позитивні зрушення у створенні системи публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля в Україні, такі як створення публічного інформаційного сервісу «Екосистема», залишаються неврегульованими ряд проблем, зокрема: 1) неналежний рівень взаємодії суб'єктів Державної системи моніторингу довкілля, що спричинює низьку ефективність збору екологічної інформації; 2) оприлюднення екологічної інформації на електронних реєстрах та сервісах у формі текстового файлу, що суперечить вимогі розміщення її у формі відкритих даних; 3) несвоєчасність оновлення публічної екологічної інформації, розміщеної на реєстрах та сервісах; 4) неповнота оприлюднення інформації про дані щодо справляння екологічного податку та інших загальнонаціональних платежів у сфері використання природних ресурсів тощо [14].

Отже, подолання означених проблем відноситься до змісту подальшої діяльності із створення умов для забезпечення ефективності функціонування публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля.

Список використаних джерел:

1. Тіщенко І.О. Електронні послуги у діяльності публічної адміністрації: дис. ... к.ю.н. 12.00.07. Дніпропетровськ, 2015. 216 с.
2. Легеза Є.О. Концепція публічних послуг: адміністративно-правовий аспект: автореф. дис. ... д.ю.н. 12.00.07. Запоріжжя: ЗНУ, 2017. 34 с.
3. Блінова Г.О. Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: актуальні питання теорії та практики: дис. ... д.ю.н. 12.00.07. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. 545 с.
4. Чорноус А.Г. Адміністративно-правове регулювання Національної інформаційної інфраструктури України: дис. ... к.ю.н. 12.00.07. Київ, 2020. 195 с.
5. Діхтієвський В.П. Адміністративно-правові засади реалізації доступу до інформації про стан використання природних ресурсів. *Юридичний бюлетень*. 2020. № 13. С. 111–117.
6. Барліт А.Ю. Суб'єктивні публічні права як складова адміністративно-правового статусу приватної особи. *Вісник Запорізького національного університету. Серія Юридичні науки*. 2020. № 3. С. 70–77.
7. Легеза Ю.О. Нормативно-правове забезпечення функціонування публічних інформаційних сервісів. В кн.: Концептуальні засади розвитку вітчизняного адміністративного права та процесу: тенденції, перспективи, практика : колективна монографія / Є. Герасименко, П. Діхтієвський, Н. Задирака, Т. Коломоєць, В. Клиничук та ін.; за заг. ред. П. Діхтієвського, В. Пашинського. Рига, Латвія : “Baltija Publishing”, 2022. С. 482–502. DOI 10.30525/978-9934-26-233-3
8. Женевська декларація принципів. Побудова інформаційного суспільства: глобальна задача в новому тисячолітті (Женева, 12 грудня 2003 р.). Асоціація підприємств інформаційних технологій України. URL: <http://apitu.org.ua/wsis/dp>
9. Женевський план дій. Женева, 12 грудня 2003 року. Асоціація підприємств інформаційних технологій України. URL: <http://apitu.org.ua/wsis/dp>
10. Програма діяльності Кабінету Міністрів України «Український прорив: для людей, а не політиків»: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2008 р. № 14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n14-08/prin>
11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>
12. Про захист персональних даних: Закон України від 1 червня 2010 року № 2297-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>
13. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки: Закон України від 9 січня 2007 року № 537-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/537-16#Text>
14. Легеза Ю.О. Нормативно-правове та організаційне забезпечення функціонування публічних інформаційних сервісів у сфері охорони довкілля в Умовах воєнного стану та у повоєнні часи. Трансформація законодавства України в період дії правового режиму воєнного стану та у післявоєнний час: збірник тез доповідей та повідомлень за матеріалами круглого столу (м. Харків, 17 березня 2023 року). С. 116–119 URL: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovykh-konferenczij/>
15. Про Єдину екологічну платформу “ЕкоСистема”: Постанова Кабінету Міністрів України від від 11 жовтня 2021 р. № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2021-p#Text>
16. Екосистема. URL: <https://eco.gov.ua>